

**АКТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ
ПРАКТИЧНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ**

Збірник наукових праць

Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

16 травня 2025 р., м. Одеса

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
STATE INSTITUTION "SOUTH UKRAINIAN NATIONAL PEDAGOGICAL
UNIVERSITY NAMED AFTER K.D. USHYNsky"
MOLDOVA STATE UNIVERSITY
UNIVERSITY OF THE NATIONAL EDUCATION COMMISSION, KRAKOW
VILNIUS UNIVERSITY
JOHNS HOPKINS UNIVERSITY
ODESA NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY
KHARKIV NATIONAL PEDAGOGICAL
UNIVERSITY NAMED AFTER H. S. SKOVORODA
CLASSICAL PRIVATE UNIVERSITY
VASYL' STUS DONETSK NATIONAL UNIVERSITY**

**ACTUAL PROBLEMS
OF PRACTICAL PSYCHOLOGY**

Collection of scientific works
International Scientific and Practical Internet Conference

May 16, 2025

Odesa – 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МОЛДОВИ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ КОМІСІЇ НАРОДНОЇ ОСВІТИ В КРАКОВІ
ВІЛЬНЮСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УНІВЕРСИТЕТ ДЖОНСА ГОПКІНСА
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ
КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

Збірник наукових праць
Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

16 травня 2025 року

Одеса – 2025

UDK 001+159.9 (063)
ВБК 72+88.4

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ КОЛЕКТИВНОЇ ТРАВМИ НА ФОРМУВАННЯ ДОСВІДУ СУСПІЛЬСТВА ПІСЛЯ КРИЗИ	
Костецька Л., Лазоренко Т. М.	102
ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я НАЦІЇ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ	
Цевух Ю. О., Цевух Л. Б.	105
СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПСИХОПАТІЮ ТА ПРИЧИНИ ЇЇ ВИНИКНЕННЯ	
Мельничук І. В., Тодорова Л. О.	108
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ТА РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ	
Шадт Д.О., Симоненко С.М.	111
PECULIARITIES OF PERFECTIONISM AND TENDENCIES TOWARD SELF-HARM	
Taraniuk A.M., Kondratieva I.P.	115
METHODS OF PSYCHOLOGICAL ASSESSMENT AND DIAGNOSIS OF EMOTIONAL STATE	
Fastykovska A.S.	118
THE RELATIONSHIP BETWEEN GENDER IDENTITY AND LIFE SATISFACTION IN YOUNG WOMEN	
Glavan A., Bondarenco O.	121
THE PSYCHOLOGICAL ESSENCE OF A PERSON'S ATTITUDE TOWARD SUCCESS	
Bykova S.V.	124
ПРОЯВ АДАПТИВНИХ ТА ДЕЗАДАПТИВНИХ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ У ОСІБ З РІЗНИМ РІВНЕМ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ	
Поспелова І.Д., Канюка О.Є.....	126
ПРОЯВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ У ЖІНОК В УМОВАХ ВІЙНИ	
Денисенко А.О., Шувалова О.І.....	130
ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ	
Рошиор К.О., Розіна І.В.....	134
ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ТРИВОЖНОСТІ У СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ	
Шимбарьов В.Р., Розіна І.В.....	140

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ТРИВОЖНОСТІ У СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ

Шимбарьов В.Р., Розіна І.В

*Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(м. Одеса, Україна)*

Вивчення тривожності у підлітків під час воєнного стану в країні є актуальною проблемою як для наукової, так і практичної психології. Такі дослідження мають важливе значення для збереження ментального здоров'я молоді, забезпечення адаптації, розвитку психологічної стійкості в сучасних умовах.

Сучасні дослідження доводять (К. Журба, О. Міненко, Т. Палько, К. Травіна), що війна в країні має значний вплив на поведінку підлітків та їх емоційне сприйняття середовища [1; 2; 3]. К. Журба, досліджуючи вплив війни на смислоттєву сферу підлітків визначила, що основними джерелами їх психотравматизації в даних умовах є численні стресогенні фактори. До останніх відносяться звуки сирен, вибухи, обстріли, навіть якщо вони відбуваються на значній відстані, а також панічні реакції дорослих, які підлітки емоційно віддзеркалюють. Сильне напруження викликають і такі явища, як диверсійна активність, акти терору, обмеження, пов'язані з воєнним станом, зруйноване житло, вимушене перебування у сховищах, інформація про насильство, втрати, зникнення людей чи тортури [1]. Особливої уваги, як зазначає вчена, потребують підлітки, що перебували або перебувають в окупації. Для них стресогенними є як безпосередні наслідки воєнних дій (фізичні руйнування, загроза життю), так і психологічні травми, пов'язані з досвідом втрати рідних, постійного страху, необхідності пристосовуватися до екстремальних умов, а також ризики, які виникають під час евакуації або внаслідок пережитого насильства. Всі ці чинники залишають глибокий слід у свідомості дитини, формуючи негативні переживання, які з часом можуть трансформуватися у стійкі психологічні порушення [1]. В своїх роботах О. Міненко доводить, що рівень тривожності значно зростає у підлітків в умовах воєнного стану в країні, який має негативний вплив на психоемоційне благополуччя та розвиток особистості підлітків [2].

Метою статті є емпіричне дослідження особливостей прояву тривожності у підлітків в умовах війни.

В емпіричному дослідженні брали участь 40 підлітків 13-14 років. В якості діагностичного інструментарію було використано «Шкала соціально ситуаційної тривоги» Р. Кондаша, методика дослідження психічних станів Г. Айзенка.

Одержані результати за методикою Р. Кондаша дозволили встановити, що у загальній вибірці підлітків переважає помірний рівень шкільної тривожності ($X_{\text{ср}}=25,82$), високий рівень самооціночної тривожності ($X_{\text{ср}}=29,40$) та міжособистісної тривожності ($X_{\text{ср}}=30,17$). Також, у досліджуваних підлітків переважає високий рівень тривожності на рівні середніх значень. Виявлено, що нормальний рівень тривожності переважає у 12% досліджуваних, дещо підвищений рівень тривожності мають 15% підлітків. Високий рівень тривожності переважає у 30% досліджуваних, що свідчить про стійке переживання тривожності в різних ситуаціях. Більша частка із загальної вибірки

мають дуже високий рівень тривожності – 42% підлітків, що вказує на виражене психоемоційне напруження.

Окремо за шкалами методики Р. Кондаша встановлено, що 32% підлітків мають дуже високий рівень шкільної тривожності, тобто їм властиві виражене внутрішнє напруження щодо навчальної діяльності, занижена самооцінка, невпевненість у собі, а також може проявлятися негативне ставлення до школи. Дуже високий рівень самооціночної тривожності виявлено у 45% досліджуваних підлітків, що вказує на наявність вираженої внутрішньої невпевненості в собі, в своїх силах та соціальному статусі. Щодо рівня міжособистісної тривожності, то 30% досліджуваних мають дуже високий рівень, тобто вони мають виражене емоційне напруження, яке пов'язано із спілкуванням з однолітками, мають соціальну невпевненість, підвищену самокритику в соціальних ситуаціях, замкненість або надмірну стриманість.

Результати показників психічних станів за методикою Г. Айзенка виявилися наступними. У загальній вибірці досліджуваних виявлено середній рівень за всіма показниками, а саме тривожності, агресивності, фрустрації, ригідності. Проте, серед досліджуваних є підлітки, які продемонстрували високий рівень означених психічних станів. Так, у 40% підлітків виявлено високий рівень тривожності, що свідчить про виражену емоційну нестабільність, схильність до внутрішньої напруги, невпевненості в собі.

Результати за показником фрустрації дозволяють говорити, що 28% досліджуваних мають низький рівень, тобто здатні впоратися з перешкодами, труднощами, мають низьку емоційну збудливість та розвинену саморегуляцію. А високий рівень за показником фрустрації продемонстрували 17% підлітків, їм властиві підвищена чутливість до перешкод, невдач, соціальних обмежень, можуть бути **схильні до емоційно насичених реакцій** у складних ситуаціях.

Щодо рівня агресивності, то у 37% досліджуваних він є високим, це вказує на схильність до ворожих імпульсивних або деструктивних реакцій, особливо у фрустраційних ситуаціях. За показником ригідності 35% підлітків продемонстрували високий рівень, що свідчить про складнощі адаптації до нових умов.

У ході дослідження були встановлені взаємозв'язки між видами тривожності та психічними станами. Виявлені додатні зв'язки між показником тривожності та фрустрацією, агресивністю, ригідністю на 5%-рівні значущості, тобто є помірний позитивний зв'язок між означеними показниками. Також простежується позитивний зв'язок між різними видами тривожності: шкільною, самооціночною, міжособистісною та агресивністю й ригідністю на 1%-рівні значущості. Це свідчить, що зростання рівня агресивності та ригідності тісно пов'язано з підвищенням рівня тривожності. Наявність тісних зв'язків між тривожністю та іншими психічними станами обумовлені тим, що сучасні умови життя підлітків, а саме війна, спричиняють зростання загального рівня психологічного напруження. Постійна загроза життю, бойові дії, нестабільність та інше призводять до емоційного перенавантаження підлітків, що веде до зростання тривожності та супутніх їй станів.

Одержані результати дослідження дозволяють зробити висновок, що в умовах війни у підлітків значно зростає рівень тривожності, який негативно впливає на їх психоемоційний стан.

Література:

1. Журба К.О. Війна як чинник впливу на смисложиттєву сферу сучасних підлітків. *Нова педагогічна думка*. 2022. № 2 (110). С. 105–109. <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2022-110-2-105-109>
2. Міненко О. О. Дослідження особливостей тривожності підлітків в умовах воєнного конфлікту. *Наукові записки. Серія: Психологія*. 2024. С. 47-54 <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2024-3-7>
3. Палько Т.В., Травіна К.В. Вплив війни на психоемоційний стан підлітків. *Перспективи та інновації науки. Серія «Психологія»*. 2024. Вип. № 8(42) С. 832–844. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-8\(42\)-832-844](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-8(42)-832-844)

Секція II.

ОСОБИСТІСТЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ

СТРЕСОВІ ПЕРЕЖИВАННЯ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПАРАЛЕЛІ З ЯПОНСЬКИМ ДОСВІДОМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Адашкевич В.О., Денисенко А.О.

*Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(м. Одеса, Україна)*

Обґрунтування надзвичайної актуальності дослідження психологічних наслідків триваючої російської воєнної агресії проти України. Підкреслення всеосяжного впливу війни на психічне здоров'я українців на індивідуальному та суспільному рівнях. Посилання на сучасні дослідження у галузі психології травми та колективної травматизації.

Вивченням проблематики, що висвітлюється у роботі займалися такі вчені, як: Богатая О.О. (психологічні особливості стресів); Бацилєва О.В., Потаєва К.С. (особливості вибору копінг-стратегій); Лукомська С.О. (подолання особистістю кризових ситуацій); Шайхлісламов З.Р., Горбенко В.Ю. (визначення копінг-стратегії поведінки особистості); Степаненко Л.В. (копінг-стратегії та психологічний захист як механізми саморегуляції особистості); Сугак А. (копінг-стратегії та допомога при стресі); Krzysztof Stanislawski (теорія саморегуляції поведінкою); Hinch R., Sirois M.F. (стратегії поведінки при стресовій ситуації) та інші.

Деталізація проблеми високого рівня стресу, тривожності та депресивних станів серед населення України в умовах воєнного стану. Опис потенційних довгострокових наслідків для психічного здоров'я нації, соціальної згуртованості та відновлення країни. Акцентування на недостатність кількості досліджень, що поєднують аналіз психологічних наслідків війни з досвідом інших країн, які пережили масштабні соціальні трансформації.

Здійснити порівняльний аналіз психологічних аспектів подолання кризових ситуацій, використовуючи як приклад досвід Японії після Другої світової війни та сучасні стресові переживання українців в умовах воєнного стану. Виявити потенційні адаптивні стратегії та психологічні механізми, які